

NACIONALNA ZEMALJSKA ODBRANA SAVEZNE REPUBLIKE NEMAČKE*

U Saveznoj Republici Nemačkoj (SRN) smatra se, ističu dole navedeni autori, da eventualna upotreba nuklearnih sredstava za masovno uništavanje u savremenom ratu uslovljava pridavanje podjednake važnosti vojnoj i civilnoj odbrani. Što se tiče nadležnosti i odgovornosti u pogledu organizacija jedne i druge odbrane, treba imati u vidu da se SRN nalazi u specifičnom položaju, jer su na njenoj teritoriji i jedinice drugih armija, u okviru NATO-a, i određene jedinice Bundesvera. U ovakvoj situaciji iskrslili su i novi pojmovi (termini), tj. postoje dva sistema terminologije. Tako se po jednom pod terminom opšta odbrana podrazumevaju nacionalne odbrambene mere i one NATO-a. Ovom terminu, kao podređen pojam, sledi termin zajednička odbrana, koja obuhvata vojne i civilne odbrambene mere NATO-a. Pod nacionalnim rukovođenjem, odnosno nacionalnom odgovornošću ostaje oblast zemaljske odbrane, koja, s jedne strane, obuhvata vojnu zemaljsku odbranu sa komandama i jedinicama teritorijalne odbrane, bazičnim ustanovama, ustanovama za popunu Bundesvera, kao i ustanovama vojne uprave. S druge strane, zemaljska odbrana obuhvata i civilnu zemaljsku odbranu, u čiji delokrug spada pripremanje i sprovođenje, u nacionalnim okvirima, svih mera civilne odbrane.

Postoji i drugi sistem pojmova, podeljen na dve grupe, tj. na prvu, pod nazivom opšta odbrana, koja obuhvata vojnu i civilnu komponentu odbrane u nadležnosti NATO-a, i drugu, pod nazivom zemaljska odbrana, koja obuhvata vojnu i civilnu odbranu u nacionalnim okvirima. Po ovom shvatanju pojam zemaljske odbrane obuhvata pripremanje i sprovođenje vojnih zadataka koji u ratu ostaju u nacionalnoj nadležnosti SRN (teritorijalna odbrana, logistička organizacija baza, određene centralne vojne ustanove i vojna uprava Bundesvera) i civilnu odbranu. Međutim, po mišljenju ovih autora, oba sistema pojmova imaju taj nedostatak što sadrže samo mere u vezi

* K. Bauer i D. Schössler, *Nationale Verteidigung*, Bonn, 1966 i H. Jahn, K. Neher i L. Roske, *Taschenbuch für Wehrfragen 1966/67*, Frankfurt am Main, 1966.

sa oružanim sukobom dvaju blokova, a ne obuhvataju i odbranu u okviru indirektno strategije (subverzivna borba i revolucionarni rat), koja danas ima ravnopravan položaj sa klasičnom vojnom, kao i atomskom strategijom. Uzimajući u obzir i ove faktore, zadatak zemaljske odbrane bi trebalo da bude: obezbeđenje nepovredivosti granica SRN, očuvanje opstanka stanovništva, održavanje postojećeg državnog i društvenog uređenja.

OSNOVI ZEMALJSKE ODBRANE

Zemaljska odbrana SRN zasniva se na sledećim činjenicama: na njenom članstvu u savezu (NATO-u), na budućem vidu rata i na određenoj strategijskoj koncepciji.

a) Razmatrajući položaj država u sastavu NATO-a, autori ističu da, uprkos proklamovane jednakosti država-članica, SAD imaju hegemonistički položaj i da im se ostale države-članice, usled nuklearne pretnje, moraju priklanjati. Ranije se protivnikova volja u oružanom sukobu mogla slomiti pobedom na bojištu i potom, eventualno, zauzimanjem teritorije i izvora snaga zemlje, a danas se ona, upotrebom strategijskih nuklearnih sredstava, može skršiti i bez odluke na bitaćnom polju. Po mišljenju autora, Duetova teorija, koja je u svoje vreme bila preuranjena, pokazuje se u savremeno doba kao pravilna. To znači da se u ratnom sukobu država koja ne raspolaže nuklearnim naoružanjem ne može sama uspešno suprotstaviti protivničkoj nuklearnoj sili. Ona bi bila izložena protivnikovoj ofanzivnoj strategiji čak i u vidu pretnji i ucena. Takve države su, prema tome, prinuđene da se oslone na nuklearne sile koje će ih štititi — u vidu defanzivne strategije zastrašivanja (odvraćanja). Pod takvim uslovima hegemonistički položaj može imati samo nuklearna sila. Međutim, važnost njene hegemonije se umanjuje ukoliko ostale saveznice poseduju nuklearno naoružanje. Zbog toga atomske sile i nastoje da spreče širenje nuklearnog naoružanja. Za odnose unutar saveza važi načelo da pripadnost savezu ograničava političku autonomiju država-članica saveza. One koje su najslabije izložene su najviše uticaju hegemonističke sile, koja nastoji da ih, u određenom stepenu, povinuje sebi kao vodećoj državi, da im se približi u psihološkom pogledu, dajući im primere u duhovnom blagu, moralnoj snazi i tehničkim sposobnostima i, najzad, da ih izoluje u spoljnopolićkom smislu od uticaja trećih sila, odnosno da utiče na najvažnije domene njihovog političkog života, na njihovu vojnu nauku, opremu, obuku i finansije. Politićka je veština hegemonistićke sile da pronade što veći zajednićki imenitelj u pogledu političkih interesa sa državama-ćlanicama saveza. Od toga će zavisiti da li će se savez razviti u formu koalicije starog stila ili će se postići viši stepen — u vidu integracije. Autori smatraju da je u nuklearno doba prikladniji integrisani savez. Dvoumljenje neatomskih partnera saveza da li i u kojoj meri treba da rizikuju svoju egzistenciju u slućaju upotrebe nuklearnih sredstava glavni je razlog sadašnje krize NATO-a. Pošto integracija ogranićava prostor spoljnopolićkog manevrovanja, neke države nastoje — naroćito Francuska — da jaćanjem svojih oružanih

snaga, tj. izgradnjom sopstvenih nuklearnih sredstava, održe ili prošire slobodu političke akcije. Usvajajući gledišta francuskog pisca Arona, autori smatraju da ova nastojanja Francuske ne predstavljaju efikasnu snagu zastrašivanja jedne protivničke nuklearne velesile.

Izlažući efikasnost nuklearnog strategijskog dejstva bilo u odnosu na SAD ili na SSSR, autori su mišljenja da bi uništenje 200 velikih varoških oblasti značilo paralisanje 75% prerađivačke industrije i isto tolikog procenta stanovništva. Pod takvim aspektima se smatra da se i evropski centar zastrašivanja u okviru NATO-a mora oslanjati na nuklearna oruđa, čiju bi okosnicu predstavljala strategijska sredstva. Oni ujedno ističu da uzroci labavljenja NATO-pakta, pored navedenog, leže i u njegovom negativnom cilju (odbrana Evrope od opasnosti sa Istoka), kao i različitim pogledima i interesima država-članica u odnosu na oblasti koje geografski ne spadaju u zonu interesa NATO-a. SAD, na primer, smatraju da se centar svetske krize pomerio iz Evrope u Aziju i da tamo treba braniti „slobodni svet”. Pod takvim uslovima bi i NATO morao da bude što bolje integriran, što do sada nije postignuto tako da ovaj savez predstavlja pretežno koaliciju starog tipa. Dok SRN sve više jedinica stavlja na raspolaganje NATO-u, dotle ih Francuska sve više izvlači iz njegovog sastava, nalazeći da je integracija i suvišna i pogrešna. Autori računaju da bi se odnosi u NATO-u poboljšali ako bi se rešilo pitanje učešća država-članica u kontroli i pravu upotrebe nuklearnih sredstava.

b) Konceptija zemaljske odbrane je usko povezana sa karakterom i načinom vođenja eventualnog rata. Pri tome se, pored sredstava direktne strategije (angažovanje oružanih snaga), mora računati i sa sredstvima posredne strategije (subverzivna borba i revolucionarni rat). Elemente na osnovu kojih se može dobiti predstava o eventualnom ratu sačinjavaju: vojnogeografski položaj SRN; odnos snaga, naoružanja i opreme; logistički sistem; verovatne neprijateljske i sopstvene namere. Autori na osnovu ovoga izvlače zaključak da bi celokupna teritorija SRN ušla u okvir vojišta, da bi rokovi mobilizacije bili vrlo kratki, da bi se pojavljivala ostrva koja ne bi bila zahvaćena operacijama (slobodne teritorije) i da bi vreme za sve radnje bilo kratko. Pretpostavke osnovnog karaktera (na primer, vojnogeografski položaj SRN) manje ili više su stalne, dok su ostale promenljivog karaktera. Pošto slika eventualnog rata ima niz mogućnih varijanti i podleže promenama, to i planiranje zemaljske odbrane mora imati za cilj izgradnju sistema koji će odgovarati što većem broju varijanti, tj. koji će se prilagođavati elementima konkretne situacije, uzimajući u obzir i komponente indirektno strategije. Pri tome materijalne mogućnosti zemlje određuju odgovarajuće granice. Dalje, treba imati u vidu da se stepeni ugrožavanja države kreću od „hladnog” do sveobuhvatnog (termonuklearnog) rata, a u tim granicama takođe postoji niz varijanti. Međutim, planiranje će morati u svakom slučaju da uzme u obzir mogućnost termonuklearnog rata. U tim granicama predviđaju se dve glavne kategorije rata: rat oružjem u okvirima direktne strategije i rat sredstvima indirektno strategije. U zahvatu direktne strategije predviđaju se tri vrste rata.

Sveobuhvatni rat, uz angažovanje svih kategorija oružja, sa napomenom da je za SRN razlika između strategije uništenja oružanih snaga i strategije uništenja ratnog potencijala bespredmetna, jer bi u nastojanju da se unište oružane snage bila zahvaćena i privreda SRN. Uz ovo autori napominju da na uspeh u vođenju svetskog rata može računati samo sila koja vlada morima. Ako bi se stvorio efikasan antiraketni sistem, slika sveobuhvatnog rata bi se znatno promenila i on bi se, verovatno, pretvorio u rat iznuravanja, nalik na ratove iz prve polovine ovog veka.

Ograničeni nuklearni rat, u kome bi se upotrebljavalo samo nuklearno oružje taktičke i operativne namene, uz dopunu konvencionalnog naoružanja. Postoje dva shvatanja o uticaju ograničenog nuklearnog rata na pokretljivost operacija. Po jednom, koje zastupa manjina, jačina nuklearnih eksplozija guši pokrete i omogućuje samo manje operacije. Po drugom, jačina nuklearne vatre može se savladati i čak koristiti za postizanje veće pokretljivosti, što omogućuje operacije velikog stila. Po mišljenju autora, takvo gledište zastupa NATO, Bundesver, a i Sovjetski Savez. Pokretljivost operacija, sa brzim koncentracijama snaga i zauzimanjem rastresitih rasporeda, zahteva i pokretljivost logistike, tako da će ceo rat u znatnoj meri ličiti na gerilu. U vezi sa povećanjem važnosti skraćivanja vremena za sve radnje i operacije, autori ističu da i izvođenje mobilizacije nije više moguće po ranijim shvatanjima, već se ona mora decentralizovati na mnoštvo mobilizacijskih centara. Značaj faktora vreme iziskuje i dobro uređen sistem uzbune, koji treba da omogući razne stepene bojne gotovosti.

Ograničeni rat konvencionalnim sredstvima trajao bi u Evropi, ako bi se uopšte poveo, vrlo kratko. Pošto bi se nuklearna sredstva mogla svakog momenta staviti u dejstvo, autori smatraju da se on mora taktički voditi kao u nuklearnim uslovima.

Borba sredstvima posredne strategije razlikuje se od one koju predlaže Lidel Hart u svojoj „Strategiji posrednog prilaznja”, a koja uslovljava vojničku pobedu oružjem. Po zapadnonemačkom shvatanju, koje usvaja u stvari gledišta francuskog generala Bofra, ovom strategijom se teži postizanju rešenja drugim sredstvima, a ne oružjem. Kao forme ove borbe autori navode: „hladni rat” (pretnje, ucene itd.), subverzivnu (pokrivenu) borbu sa unutrašnjim razaranjem državnog stroja i revolucionarni rat (gerilu, partizanski rat, građanski rat i sl.), koji ima isti cilj kao i subverzivna borba.

Nuklearna, klasična i indirektna strategija mogu u napadu i odbrani da deluju zajednički, slično rodovima vojske na bojištu.

c) Strategijska koncepcija nacionalne zemaljske odbrane SRN zavisi u odlučujućoj meri od strategijske koncepcije NATO-a. Ne umanjujući značaj civilne odbrane, autori ukazuju na to da se SRN može održati samo povoljnim ishodom oružanog sukoba. U pogledu strategijske koncepcije odbrane vladala je u okviru NATO-a potpuna jednodušnost u vreme postojanja Redfordovog plana masovne odmazde

u slučaju neprijateljskog napada ma kolikog obima, ma kakvim sredstvima i ma na kome mestu. Međutim, kada su SAD usvojile Tejlorovu strategiju elastičnog odgovora, nastala su, ovo se naročito odnosi na Francusku, suštinska razmimoilaženja. Ako bi se pod takvim uslovima poveo konvencionalni rat, mora se računati sa najmanjim odnosom snaga od 1:3 (sopstvene:neprijateljske snage). U uslovima strategije elastičnog reagovanja, usled mogućnosti niza varijanti, i planiranje zemaljske odbrane je znatno složenije. Počev od 1963. god. odgovor se, u operativnom pogledu, najpre našao u pomeranju linije odbrane napred uz samu graničnu liniju prema državama Varšavskog sporazuma. Ova odbrana treba da se vodi uporno, čime se, po mišljenju autora, gubi značaj motorizovanih divizija.

GRANE ZEMALJSKE ODBRANE

Zemaljska odbrana se deli na vojnu i civilnu odbranu, a svaka od njih deluje posebno u okviru NATO-a i u nacionalnom okviru.

Što se tiče vojne odbrane u okviru NATO-a, autori podvlače da SRN, nasuprot ostalim državama-članicama NATO, ne raspolaže sopstvenim operativnim jedinicama. Sve njene jedinice (12 divizija KoV i operativne jedinice RV i RM) stavljene su na raspolaganje NATO-u, najvećim delom komandi „Centar”, a manjim delom, sa svim snagama RM (severno od r. Elde) komandi „Sever”. Zbog ograničavajućeg dejstva faktora vreme nastoji se da komandovanje Bundesverom u mirno doba bude što približnije komandovanju u ratu, mada se to do sada nije moglo u celosti da postigne. Operativne snage Bundesvera su zbog predviđanja pokretnog vođenja operacija potpuno motorizovane, odnosno oklopljene. Uopšte uzev, one će dejstvovati sa ciljem da izazovu koncentracije neprijateljskih snaga koje bi na taj način postale unosni atomski ciljevi; s druge strane, ove snage treba da nastoje da same ne postanu takvi ciljevi. I u slučaju da ne dođe do upotrebe nuklearnih sredstava, ove jedinice ne bi mogle da vode borbu po načelima za konvencionalne prilike. Pošto su operativne snage Bundesvera u celini potčinjene NATO-u, nastoji se da se logistički organi što više integriraju sa operativnim snagama, iako se ovo nije moglo postići kod svih država-članica, jer one imaju deo operativnih snaga i na svom raspolaganju.

Okosnicu nacionalne vojne odbrane SRN sačinjava teritorijalna odbrana, koja u saradnji sa upravnim organima Bundesvera podržava operativne snage, obezbeđuje njihovu operativnu slobodu i koristi mesna sredstva, uz obaveznu saradnju organa civilne odbrane. Međutim, podeljenost vojnog rukovođenja i njihova saradnja sa organima Bundesvera i civilnim organima zemaljskih (pokrajinskih) vlada otežava rukovođenje zemaljskom odbranom u sadašnjim uslovima, u kojima vreme postaje tako bitan faktor. Delovanje zemaljske odbrane je, s druge strane, olakšano podudarnošću političkih, vojnih i vojno-upravnih organa teritorija, tj. istu teritoriju obuhvataju:

vlade zemalja (pokrajina), komande vojnih oblasti i oblasne vojne uprave;

načelstva administrativnih okruga, komande odbrane okruga i okružne vojne uprave;

načelstva administrativnih srezova, komande odbrane srezova i sreski uredi za vojnu popunu kao organi uprave Bundesvera.

Autori ističu da će vojište prostorno (do pozadine grupe armija) biti u nadležnosti NATO-komandanata, dok će teritorija dalje pozadi, tzv. spajajuća zona, biti pod odgovornošću komande teritorijalne odbrane. Zadaci teritorijalne odbrane su: osiguranje objekata važnih za život i odbranu; rukovođenje saobraćajem; borba protiv neprijateljskih snaga u pozadini; održavanje komandnih veza; sanitetsko zbrinjavanje; zaprečavanje i pontonirski radovi na rekama; kontrola šteta, pomoć pri evakuaciji i u slučaju prirodnih katastrofa.

Dobrovoljna teritorijalna rezerva je, usled nedovoljne efikasnosti i upotrebljivosti, početkom 1966. god. zamenjena obaveznom službom u jedinicama domobranstva (Heimatschutztruppe). Obveznici ovih jedinica se svake godine pozivaju na vežbe.

Pošto su sredstva države ograničena, za jedinice teritorijalne odbrane, kao i za baze, mogu se u mirno doba držati samo najpotrebnija jezgra, a u ratno doba bi se izvršila njihova popuna iz najbližih mobilizacijskih centara. Jedinice granične zaštite služe kao jezgro za formiranje, u slučaju rata, jedinica za osiguranje granice; na taj način bi se operativne jedinice mogle što više koristiti na težištima odbrane i za vođenje pokretne borbe.

Civilna odbrana imala je u prošlosti, za vreme totalnog rata, prvenstveno zadatak da obezbedi korišćenje svih izvora i snaga zemlje za što efikasnije funkcionisanje ratne privrede. Sada se, u vezi sa pojavom sredstava masovnog uništavanja, težište njene delatnosti pomerilo na preduzimanje mera da stanovništvo nadživi rat. Autori smatraju da efikasna civilna odbrana predstavlja i jednu komponentu odvratanja (zastašivanja) neprijatelja od otpočinjanja nuklearne agresije.

Probleme civilne odbrane iz okvira NATO-a planira i razrađuje poseban zajednički odbor NATO-a sa raznim stručnim pododborima. Tu se radi prvenstveno o organizaciji pomorskog transporta, koordinaciji transporta na kopnu, saradnji na planu opšteg snabdevanja — naročito hranom i pogonskim materijalom, organizaciji opšteg sistema uzbune, saradnji na polju veza, kao i o zbrinjavanju izbeglog stanovništva van teritorije SRN. U tom pogledu NATO ima pravo izdavanja uputstava, dok se u ostalim oblastima mora ograničiti samo na davanje preporuka.

Civilna odbrana u nacionalnim okvirima SRN spada u nadležnost saveznog ministra unutrašnjih poslova i drugih civilnih resora, čiji rad koordinira savezni ministar unutrašnjih poslova. Glavni zadaci nacionalne civilne odbrane su: obezbeđenje funkcionisanja državne vlasti, sistema informacija, veza i saobraćaja; civilna zaštita stanovništva, kao i ustanova i preduzeća od životnog značaja; zbrinjavanje i snabdevanje stanovništva, oružanih snaga i jedinica civilne

odbrane; obezbeđenje operativne slobode snagama NATO-a; učvršćenje moralnih snaga naroda za pružanje otpora.

Federativno uređenje SRN, po mišljenju autora, ne olakšava rešavanje ovih zadataka. Samo savezne železnice, pošta i granična zaštita raspolažu sopstvenim upravnim organima, a jedino se Savezni ured za civilnu zaštitu stanovništva i Savezno udruženje za vazдушnu zaštitu bave samo ovim problemima. Zbog toga pokrajine ne izvršavaju uvek efikasno zakonske propise iz oblasti civilne odbrane.

Nacrt Zakona o izmeni Ustava, tzv. Zakon o vanrednom stanju, ustanovljava određene pravne posledice u slučaju utvrđivanja spoljne opasnosti. Na primer, ako je napadnuta državna teritorija SRN ili ako joj preti napad, vanredno stanje proglašava Savezna skupština i to na predlog Savezne vlade, a uz saglasnost Saveznog saveta (to je, u stvari, Drugi dom). Ako su zakonodavni organi sprečeni da proglase ovo stanje, onda to može učiniti i odbor od 20 članova Savezne skupštine i 10 članova Saveznog saveta, a ako je opasnost već nastupila, vanredno stanje može proglasiti predsednik SRN uz premapotpis saveznog kancelara. U slučaju proglašenja stanja spoljne opasnosti Savezna vlada ima pravo donošenja zakona (iz određenih oblasti) koji inače spadaju u nadležnost zemalja (pokrajina); određena osnovna prava građana mogu biti ograničena, a može se dati i pravo vršenja rekvizicije uz određene uslove. Dalje se može predvideti obaveza vršenja pojedinih službi i radova, na primer, da se oružane snage upotrebe za zaštitu unutrašnjosti zemlje — ukoliko za ovo nisu dovoljne policije Saveza i zemalja, da savezni organi izdaju uputstva vlastima zemalja i da saveznu finansijsku službu i finansijske službe zemalja regulišu drukčije nego u redovnom stanju. Odbor ovlašćen da utvrđuje stanje nastale spoljne opasnosti ima pravo donošenja vanrednih zakona, a Savezna vlada, u slučaju opasnosti koja je u toku, ima pravo donošenja vanrednih naredbi. Ovo pravo ona može preneti i na niže organe, odnosno pojedini zadaci vlade mogu se preneti i na određene vladine odbore. Na izolovanim (slobodnim) teritorijama predsednici vlada i glavni upravni činovnici mogu inicijativno donositi odluke o privremenim merama. Postoji i predlog odredbi o merama za savlađivanje unutrašnje opasnosti (subverzivne i prikrivene borbe) koja nastupa ako bi bile ugrožene demokratske osnove države. Preduzimanje tih mera spada prvenstveno u nadležnost organa pokrajina, mada pri tome mogu intervenisati i savezni organi. (Ova materija, međutim, s obzirom na potrebu izmene ustavnih odredaba, zakonski još nije regulisana iako je odgovarajući nacrt na dnevnom redu već nekoliko godina; ovo usled protivljenja znatnog dela javnosti, naročito radničke klase — Prim. V.K.). Međutim, nezavisno od toga, doneto je više zakona koji parcijalno regulišu neke probleme civilne odbrane.

Zakon o regulisanju prebivališta (od 1963. god.) zasnovan je na postavci da stanovnici u slučaju ratne opasnosti mogu menjati prebivalište samo po odobrenju nadležnih organa, koji se u načelu rukovode zahtevom „ostani kod kuće”. Dozvola za napuštanje prebivališta može se dati samo ako se tome ne protive zahtevi odbrane i zaštite civilnog stanovništva. Ove odredbe su predviđene da bi se

izbegla masovna bekstva stanovništva, što bi moglo dovesti do zakrčenosti puteva, koji su toliko potrebni prilikom pokretnog vođenja operacija. S druge strane, zakon predviđa i mogućnost evakuacije stanovništva. Evakuacija se, međutim, može vršiti samo na bliža odstojanja i za kraće vreme, jer nedostaju slobodne teritorije, a i da se ne bi paralisalo funkcionisanje privrede.

Zakon o zaštitnom građenju (od 1965. god.) polazi sa gledišta da će se stanovništvo moći zadržati u svojim mirnodopskim prebivalištima samo ako budu stvoreni najpotrebniji uslovi za sklanjanje građana. Pošto su za ovo potrebna ogromna sredstva, teži se samo delimičnom rešenju problema. Sve nove građevine treba da obezbede osnovnu zaštitu od radioaktivnih padavina, požara, bioloških i hemijskih sredstava, kao i od ruševina. Treba stimulisati i prilagođavanje starih zgrada ovim zahtevima — naravno uz davanje finansijske pomoći. Na važnim raskrscima puteva predviđa se podizanje skupnih skloništa, a u fabrikama podešavanje građevinskih objekata osnovnoj zaštiti zaposlenog ljudstva. Ne predviđa se izgradnja velikih kolektivnih skloništa jer se smatraju nepodesnim zbog kratkoće vremena od momenta davanja uzbune do stvarnog neprijateljskog dejstva.

Zakon o samozaštiti (od 1965. god.) usko je povezan sa prethodnim zakonom. Njime su predviđene obaveze građana i zajednica u pogledu pripreme zaštitnih mera (snabdevanja zgrada odgovarajućom opremom za zamračivanje, pripreme rezervnih obroka hrane, maskiranja, sklanjanja starudija, nabavke samozaštitne opreme) i postupka za slučaj uzbune (prilikom odlaska u sklonište, obuke i dužnosti pri ukazivanju pomoći). Pri organizaciji samozaštite ostalo se pri подели na: kuću, blok i okružno područje. Za organizaciju samozaštite nadležna je opština, a u preduzećima njihov sopstvenik.

Zakon o korpusu civilne zaštite (od 1965. god.) predviđa formiranje zaštitnih jedinica za intervencije na težištima razaranja u opštini i srezu. Formiranje, obuka, opremanje i izdržavanje korpusa civilne zaštite u nadležnosti je zemalja (pokrajina). U okviru Saveza mogu se organizovati samo dopunska obuka rukovodećeg kadra i specijalni kursevi. Jedinstvo obuke treba da obezbedi inspektor korpusa civilne zaštite u Saveznom ministarstvu unutrašnjih poslova. U slučaju prirodnih katastrofa korpus civilne zaštite može biti angažovan i u mirno doba; on se sastoji od vojnih obveznika, mada oni u tom slučaju nemaju status vojnih lica. Osnovna obuka traje 4 meseca i njome se zamenjuje vojna obuka. Posle osnovne obuke obveznik korpusa civilne zaštite čuva svoju opremu kod sebe. Korpus civilne zaštite je organizovan na milicijskoj osnovi i sastoji se iz stalnog kadra i obveznika koji su na redovnim građanskim dužnostima.

Zakon o obaveznoj civilnoj službi (od 1962. god.) predviđa obezbeđenje radne snage za potrebe civilne odbrane i predstavlja paralelni propis Zakonu o vojnoj obavezi. Ovim propisom treba da se obezbedi radna snaga u upravi, privredi i za radove potrebne za odbranu. Obaveznoj civilnoj službi podležu, sa izvesnim izuzecima,

svi građani počevši od 18. godine, i to muškarci do 65., a žene do 55. godine starosti.

Zakon o obezbeđenju snabdevanja vodom (od 1965. god.) predviđa mere kako da se u slučaju rata obezbede potrebne količine vode za piće, za industriju i za gašenje požara, zatim mere za odvođenje vode prilikom poplava — jer se 90% stanovništva SRN snabdeva vodom i električnom energijom iz akumulacionih bazena. U tom cilju su predviđene odgovarajuće zaštitne mere i oprema. Zakonom su predviđena ovlašćenja određenih organa u pogledu naređivanja zaštitnih mera.

Zakonom o obezbeđenju saobraćaja (od 1965. god.) predviđene su mere za dirigovanje naročito važnim vrstama saobraćaja.

Zakon o obezbeđenju privrednih delatnosti (od 1965. god.) predviđa mere za dirigovanje materijalnim dobrima i radnom snagom, uključujući i novčano poslovanje.

Zakon o obezbeđenju ishrane (od 1965. god.) reguliše raspodelu dobara ishrane, poljoprivrede i šumske privrede. Zakoni koji regulišu proizvodnju i raspodelu sredstava predviđaju i odgovarajuće mere tako da se pokriju potrebe civilnog stanovništva i oružanih snaga. Isto tako predviđene su i izvesne dužnosti prilikom vođenja određenih poslova knjigovodstva, izveštavanja i držanja rezervi. O mogućem obimu proizvodnje u slučaju rata još nije postignuta jedinstvena predstava. Međutim, postoji jedinstveno mišljenje da je, u odnosu na prošlost, povećana važnost: držanja rezervi, decentralizacije, remonta, snabdevanja energijom i dobijanja statističkih podataka za dirigovanje privredom. Pri tome se uviđa da se u slučaju raketno-nuklearnog rata ne može računati sa planskim snabdevanjem, naročito ratnom opremom, iz SAD.

ODBRANA U SUBVERZIVNOJ I PRIKRIVENOJ BORBI

Prikrivena borba vodi se u mirno doba i predstavlja, u prvo vreme, zaoštavanje „hladnoga rata”, s tim da ne prekoračuje granicu koja označava „vrući rat”, voden konvencionalnim ili nuklearnim oružjem. Prikrivena borba je nova forma međudržavnih sukoba, a njeni ciljevi su: da oružani sukob tako ograniči da se, shodno međunarodnom pravu, ne može proglasiti ratom; da zaobiđe vojne saveze; da stvori utisak unutrašnjeg sukoba i oteža ili onemogućí pomoć prijateljskih država; da utiče na političke i vojne odluke druge države, a da se pri tome otvoreno ne pojavi.

Kada se ovako posmatra „prikrivena borba”, ona ne mora da bude samo posledica komunističke opasnosti, već se može voditi i iz drugih razloga. Ipak, autori ističu da ono što se u SRN podrazumeva pod „prikrivenom borbom” to se u „komunističkom rečniku” naziva „građanskim ratom” i „narodnooslobodilačkim ratom”, a u SAD se pod „prikrivenom borbom” podrazumeva odbrana od „narodnooslobodilačkih

ratova" inspirisanih komunističkom politikom. U vezi sa tim autori daju sledeću definiciju: „Pod prikrivenom borbom se podrazumevaju psihološke mere, nasilne akcije i angažovanja oružjem, kao i preduzimanje civilnih i vojnih protivmera u cilju odbrane od njih". Oni smatraju da se „prikrivena borba" može voditi i u miru i u ratu, samostalno ili u vezi sa regularnim ratom. „Prikrivena borba" ima najčešće političke, a ređe vojne i strategijske ciljeve. Između mnogobrojnih ciljeva takve borbe autori ističu naročito sledeće: osvajanje vlasti; dovođenje na vlast poslušnih vlada; promenu svetske ravnoteže — i to sve uz izbegavanje otvorenog rata; ona može biti predigra otvorenog rata ili njegoza prateća pojava.

Autori su mišljenja da u pogledu načela i metoda vođenja „prikrivene borbe" najviše iskustava imaju komunističke zemlje, pa se pri tretiranju ovog problema koriste prvenstveno iskustva Sovjetskog Saveza, Jugoslavije, Kine i Indokine.

Priprema „prikrivene borbe" mora se uvek zasnivati na proceni geografskih, političkih, privrednih, socijalnih i psiholoških prilika. Takva borba može imati uspeha ako se njeni ciljevi prilagode prilikama u zemlji gde se vodi. Svakako da će izgledi na uspeh biti veći ako se vodi protiv države u kojoj unutrašnja situacija nije sređena; no, ona se može voditi i protiv države sa stabilnim uređenjem. Pri proceni zemlje treba pronaći naročito osetljive rejone: gusto naseljene oblasti; rejone koji pružaju skloništa i skrivališta; nenaseljena ili slabo naseljena područja. Pri analizi stanovništva naročito je interesantno ustanoviti: gde napadi imaju najviše izgleda na uspeh s obzirom na strukturu stanovništva; gde postoje zategnuti odnosi među stanovništvom i na čemu su oni zasnovani; gde i od kojih lica se može očekivati podrška; gde treba računati sa pasivnim i aktivnim otporom stanovništva; gde se otpor stanovništva može paralizovati zastrašivanjem, ucenom, a gde obećanjima. Treći značajan faktor predstavljaju legalni i ilegalni partijski kadrovi, koji mogu pružiti dragocene podatke o situaciji u zemlji i pružiti pomoć pri pripremanju i izvršenju akcije.

Najvažnije aktivnosti za vođenje prikrivene borbe, po mišljenju ovih autora, bile bi — sažeto rečeno: paralizovanje, iznuravanje, skretanje, trošenje, pokretljivost, razaranja i razvlačenje.

S obzirom na odredbe međunarodnog prava, za ovaj vid sukoba upotrebljen je termin „borba", a ne „rat", jer „prikrivena borba" ne ispunjava uslove da bi se, po međunarodnom pravu, mogla smatrati ratom. Karakteristično je za prikrivenu borbu da nju vode organizovane kolektivne snage, a ne pojedinci. Ona može biti upravljena: unutar zemlje — protiv državne vlasti, a na zauzetoj teritoriji — protiv okupacione vlasti. U okviru analize „prikrivene borbe", sa gledišta međunarodnog prava, razmatrane su razlike između međunarodnim pravom priznatog „rata" i „prikrivene borbe", između međunarodnog i unutrašnjeg sukoba, statusa državnih organa i okupacionih snaga u odnosu na ustaničke snage, između „prikrivene borbe" u mirno i ratno doba, kao i na okupiranoj teritoriji.

U SRN se smatra da „prikrivena borba", sa gledišta međunarodnog prava, predstavlja ilegalno vođenje borbe pojedinih grupa i organizacija

protiv legitimne vlade ili okupacione vlasti i da zbog toga ne podleže propisima međunarodnog i međunarodnog ratnog prava.

U završnom razmatranju ovog problema autori zaključuju da treba uočiti da je „pokrivena borba” nova forma rata i da je njena primena moguća i u srednjoj Evropi, pa i u SRN. Pri tome izlažu mišljenje da je „pokrivena borba” kao pravi revolucionarni rat u SRN nemoguća i da u ovom pogledu pogodniji teren postoji u Francuskoj i Italiji; kao delovanje sa direktnim operativnim ciljem (paralisanje operativne slobode, ometanje snabdevanja, vezivanje osiguravajućih i operativnih jedinica i sl.) „pokrivena borba” je moguća svuda u srednjoj Evropi, pa i u SRN; isto tako je svuda tu moguće i vođenje takve borbe sa posrednim stratezijskim ciljem. SRN se smatra vrlo osetljivom i ranjivom u slučaju da se na njenoj teritoriji povede „pokrivena borba”, i to zbog jake industrijalizacije i automatizacije u svim granama privrede, zbog gusto naseljenih teritorija sa velikim centrima saobraćaja i veza, zbog podele na dva dela (jedan se naziva SRN, a drugi „Sovjetskom okupacionom zonom” — prim. V. K.), kao i zbog velikog broja stranih radnika, što omogućava pokrivenu infiltraciju agenata, sabotera, špijuna itd. Postojeći organi (Savezna obaveštajna služba, uredi za zaštitu ustava i Vojna služba bezbednosti) smatraju se nedovoljnim za odbranu od delovanja svih neprijateljskih snaga u SRN.

SAVREMENI METODI PLANIRANJA U ZEMALJSKOJ ODBRANI

Na osnovu sporazuma između SAD i SR Nemačke od 1964. god. angažovani su stručni američki savetnici Stenfordovog instituta za istraživanje da pomognu i obuče nemačke naučnike u naučnom planiranju zemaljske odbrane. Rešenje problema vidi se u tome da se vojni problemi, pri podeli i upotrebi sredstava, imaju (u određenom obimu) smatrati kao privredni problemi, kao i da nacionalna sigurnost zavisi od tri faktora: od obima i porasta društvenog produkta; od dela nacionalnog dohotka (tj. budžeta odbrane) koji se može obezbediti za odbranu zemlje u odnosu na druge državne delatnosti; od efikasnosti upotrebe sredstava stavljenih na raspolaganje iz budžeta odbrane. Ako dođe do upotrebe stratezijskih nuklearnih sredstava, autori smatraju da neće biti moguće izvršiti mobilizaciju privrede. Moraće se računati samo na ono što je stvoreno još u mirno doba, jer će tokom rata doći do smanjenja proizvodnje. Treba, dakle, planirati selekciju onoga što treba prestati sa proizvodnjom. Razmatra se sistem celishodnog budžetskog planiranja koji treba da se zasniva na ova tri elementa: ciljevima, troškovima i ekonomskim kriterijima. Ako su ciljevi pogrešno izabrani, onda je celo planiranje promašeno. Međutim, pri postojećim tehničkim uslovima planiranje se ne može ograničiti samo na jednu godinu, već mora obuhvatiti duži period, tj. od najmanje pet godina — koliko se smatra da traje period određenog sistema oružja. Pod troškovima sistema oružja podrazumevaju se troškovi njegove nabavke i upotrebe (stavlanje u pogon, upotreba, ljudstvo, održavanje za sve vreme upotrebe i popuna odgovarajućim delovima). Sada se težište planiranja naročajanja pomerilo sa pojedinih vrsta oružja na sisteme oružja, u ko-

jima čovek manje dolazi do izražaja; upravo zbog toga ona zahtevaju čitav niz prateće opreme i materijala, poseban način održavanja i logističke popune. Radi izbora najboljeg sistema oružja obavlja se tzv. „operacionalna analiza”, koja se u SAD vrši u četiri etape: procena odbrambenih sistema, operacionalna analiza, analiza sistema oružja i tehničko planiranje. Sistem planiranja Ministarstva odbrane SRN oslanja se na američki sistem planiranja, ali se sastoji iz tri faze: vojno planiranje, centralno planiranje i izrada izvršnih planova. Sistem planiranja SRN je srednjeročan — petogodišnji. Međutim, za razliku od ostalih država-članica NATO-a, SRN svoju vojnu odbranu planira samo kao funkciju vojne odbrane NATO-a i u tom pogledu je u potpunosti zavisnosti od nje.

ORGANIZACIJA RUKOVOĐENJA ZEMALJSKOM ODBRANOM SRN

Vojnom stranom zemaljske odbrane SRN rukovodi Ministarstvo odbrane. koje je u periodu 1956—1964. god. bilo podeljeno na 11 ravnopravnih odeljenja.² Godine 1964. izvršena je reorganizacija tog ministarstva, tako da je ono sada podeljeno na 3 glavna i 2 samostalna odeljenja, kao i nekoliko samostalnih biroa, grupa i referata (videti š e m u). Generalnom inspektoru Bundesvera potčinjena je i komanda teritorijalne odbrane, koja predstavlja značajan faktor zemaljske odbrane. Kao rukovodeći organi u ostalim domenima opšte i zemaljske odbrane, iako to nije zakonski regulisano, deluju:

u okviru civilne odbrane savezni ministar unutrašnjih poslova, koji koordinira rad ostalih civilnih resora sa poslovima tog domena;

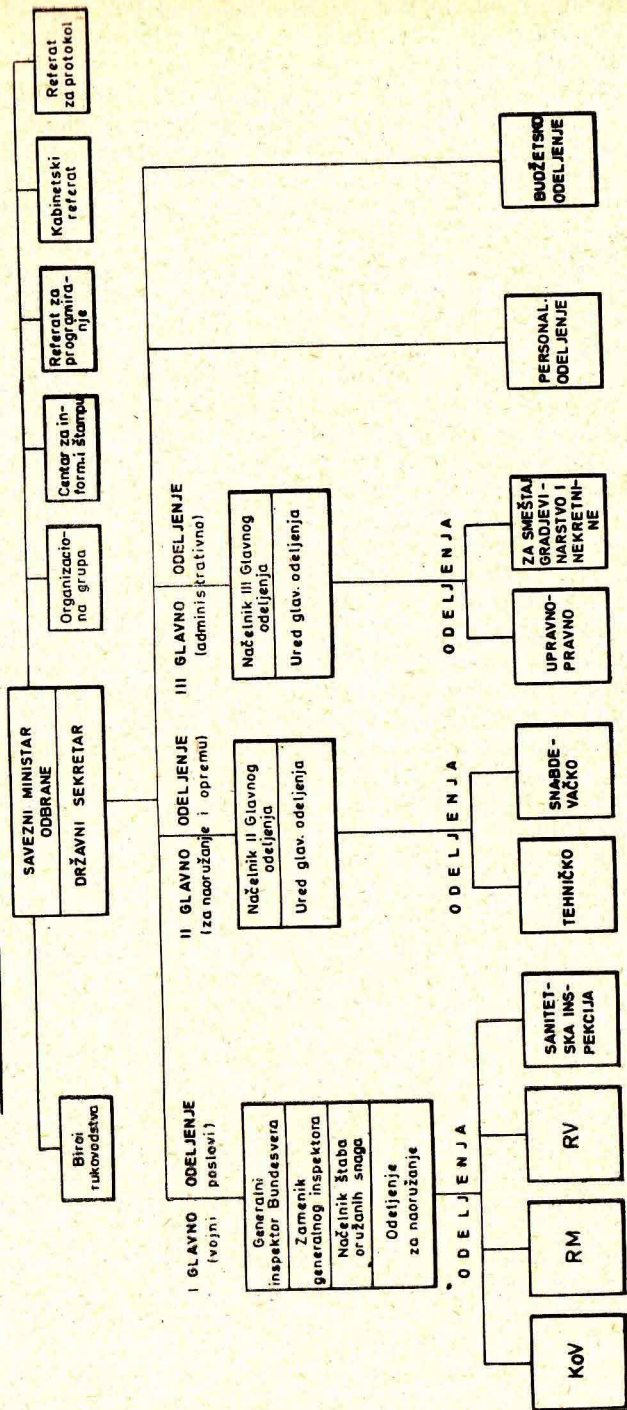
savezni ministar-predsednik Saveznog saveta odbrane, u čiju nadležnost spadaju osnovno planiranje i koordinacija vojne i civilne odbrane; ovaj položaj je stvoren 1964. god., a dotle je Savetu predsedavao savezni kancelar;

savezni kancelar, koji daje smernice za politiku odbrane i bezbednost zemlje.

Najviši rukovodeći organ zemaljske odbrane je Savezni savet odbrane, koji je, sa pravnog stanovišta, odbor vlade. Zaključci Saveta su punovažni samo ako ih donese jednoglasno. U protivnom o njima treba da donese odluku vlada. Savet je obavezan da radi na osnovu i u okviru smernica saveznog kancelara, koji je jedini nadležan da daje direktive iz oblasti odbrane. Stalni članovi Saveta su, pored predsednika, sledeći savezni ministri: inostranih poslova, unutrašnjih poslova, odbrane i finansija. Na sednice Saveta mogu biti pozvani i drugi ministri ako se raspravlja o problemima iz oblasti njihovog resora. Sednicama prisustvuju još: generalni inspektor Bundesvera, šef Sekretarijata saveznog kancelara, šef Sekretarijata Predsednika Republike, šef Saveznog ureda za štampu, državni sekretari ministarstva inostranih i unutrašnjih poslova i odbrane, kao i sekretar Saveta — koju

² Videti i prikaz: V. K. „Nešto o rukovođenju odbranom Savezne Republike Nemačke”, *Vojno delo*, br. 4—5/69. god.

**ORGANIZACIONA STRUKTURA
MINISTARSTVA OBRANE SAVEZNE REPUBLIKE NEMAČKE**

dužnost obavlja šef jednog odseka Sekretarijata saveznog kancelara. Sednice Saveta priprema interministerijalni sekretarijat pod rukovodstvom sekretara Saveta.

Iz izloženog se vidi da je u SRN problem zemaljske odbrane dobrim delom regulisan, iako još nema potpune zakonske osnove zbog teškoća na koje nailazi donošenje Zakona o vanrednom stanju, koji je ustavnog karaktera. Međutim, treba konstatovati da su najvažniji problemi, naročito iz oblasti civilne odbrane, ipak regulisani parcijalnim zakonima.

Strategijska razmatranja koja služe kao osnova pri organizovanju zemaljske odbrane, a po kojima se daje mala verovatnoća ograničenom ratu u Evropi, delom su prevaziđena. Ovo stoga što je na decembarском zasedanju NATO-a u Brislu, a pošto Francuska — kao glavni oponent — nije učestvovala na njemu, izgleda definitivno usvojena zvanična američka doktrina „elastičnog reagovanja”. Time je prihvaćena mogućnost da i u Evropi dođe do lokalnog, odnosno ograničenog rata, u kome bi bila angažovana nuklearna sredstva samo taktičke i operativne namene i klasično naoružanje ili koji bi bio ograničen samo na upotrebu klasičnog naoružanja.

Ne bi se, međutim, moglo prihvatiti gledište da se „prikrivena borba” u tzv. indirektnoj strategiji vodi prvenstveno radi postizanja komunističkih ciljeva, a da kapitalističke zemlje u njoj učestvuju da bi to sprečile. Kapitalističke zemlje, a naročito SAD, vode „pokrivenu borbu” ne samo za očuvanje svojih kapitalističkih interesa već i za sticanje novih interesnih sfera i postizanje neokolonijalističkih ciljeva. Državni udari, smenjivanje vlada i šefova država i dovođenje marionetskih protivnarodnih režima, a čiji inicijator su naročito SAD, vrlo su učestali u Africi, Aziji i Latinskoj Americi. U nekim zemljama Latinske Amerike to je rađeno i pre oktobarske revolucije. Isto tako, po našem mišljenju, nije na mestu isticanje da je SRN za razradu načela „pokrivenih borbi” koristila prvenstveno iskustva SSSR, Jugoslavije, Kine i Indokine. Time se, valjda, ove zemlje žele da žigošu kao žarišta nemira u svetu. Mišljenja smo da su oni kao izvor koristili i iskustva koja u tom pogledu imaju SAD, a naročito njihova, u celom svetu poznata, Centralna obaveštajna služba (CIA), jer one svojom subverzivnom delatnošću eklatantno ugrožavaju svetski mir, težeći pomernju svetske ravnoteže u svoju korist. Autori su u kontradikciji, s jedne strane, time što tvrde da revolucionarni rat nije mogućan u SRN, a, s druge, što se u projektu Zakona o vanrednom stanju predviđa mogućnost proglašenja „stanja unutrašnje opasnosti” i, s tim u vezi, preduzimanja odgovarajućih protivmera. Sem toga, treba istaći da se u ovim materijalima Zapadna Nemačka naziva Saveznom Republikom Nemačkom, dok se za Istočnu Nemačku ne prihvata naziv „Nemačka Demokratska Republika”, već se ona, shodno „Halštajnovoj doktrini”, naziva „Sovjetskom okupacionom zonom”, čime autori ispoljavaju odsustvo realnih pogleda na faktično stanje.

V. K.

POUKE IZ IZRAELSKJE AGRESIJE

Ubrzo posle izraelske agresije na arapske zemlje vojni autori i posmatrači pokušali su da, u nizu članaka, izvuku iskustva iz tog kratkotrajnog sukoba.

Svrha ovog napisa je da prikaže neke od tih članaka iz zapadnih vojnih časopisa,¹ u kojima su izneta mišljenja o tom ratu, njegove karakteristike, izvučene pouke iz dejstava vazduhoplovstva i kopnenih snaga u napadu i odbrani, uočena činjenica da vojna pobeda ne mora da znači i ostvarenje ciljeva agresora i istaknut značaj ljudskog faktora.

KATEGORIJE RATA

Po vremenu otpočinjanja neprijateljstava, načinu njihovog izvođenja, kao i angažovanim snagama, sukob između Izraela i arapskih zemalja ocenjen je kao munjevit i preamptivan rat klasičnog tipa.

Ovaj rat, po mišljenju autora ovih članaka, imao je osnovne karakteristike munjevitog rata: brzinu i kratkotrajnost dejstva, veliku snagu udara i počesno tučenje protivnika. Zato ovaj sukob podseća na operacije oružanih snaga nacističke Nemačke od 1939. do pred kraj 1941. godine,² samo što mu je oblik savršeniji, a trajanje kraće. Naime, operacije protiv Egipta trajale su tri dana, od 5. do 7. juna, protiv Jordana dva dana, 6. i 7. juna, a protiv Sirije takođe dva dana, 7. i 8. juna. Takva kratkotrajnost rata do sada još nikada nije postignuta. Autori su mišljenja da je ovaj rat, u stvari, dobijen u roku od tri časa, 5. juna 1967. godine, do podne, sukcesivnim dejstvima avijacije i oklopnih jedinica.

Oni ujedno ističu da su ovakvi rezultati posledica umešne i celishodne upotrebe snaga koje su nosioci pokreta i udara, tj. avijacije i brzopokretnih jedinica. Posle ostvarene apsolutne prevlasti u vazduhu, sistematskim angažovanjem kombinovanih oklopnih i motorizovanih snaga, uz podršku iz vazduha, protivnici su onesposobljeni za borbu.

¹ *Réflexions sur une guerre-éclair*, par le col. F. Th. Schneider, „Revue militaire suisse”, avgust 1967; *Une guerre classique moderne: la guerre israëlo-arabe*, *Les enseignements opérationnels de la guerre israëlo-arabe*, par le gen. Beaufre, „Strategie” Francuska, No 13, 1967; *Izraël devant les enseignements de la „guerre de six jours”*, „Interavia”, 1967. god.

² Ratovi iz tog perioda završeni su, u stvari, za 17, 37, odnosno 11 dana. Rat protiv Poljske trajao je od 1. IX do 17. IX 1939, protiv Francuske od 10. V do 17. VI 1940, a Jugoslavije od 6. IV do 17. IV 1941. godine. — Prim. S. J.

Prisiljen da dejstvuje po unutrašnjim pravcima, agresor je u početku rata nastojao da se uzdrži od svake akcije prema Siriji i Jordanu dok ne potuče, ili bar neutrališe, oružane snage Egipta — u stvari, glavnog protivnika. Još pre no što je došlo do konačnog vojnog poraza egipatske armije na Sinaju, Izrael se okrenuo protiv oružanih snaga Jordana i Sirije i, za kratko vreme, odbacio ih dosta daleko od svojih granica.

Preemptivan rat. Imajući u vidu uslove pod kojima je započeta agresija protiv arapskih država, autori definišu ovaj rat kao „preemptivan”. Ovim novim pojmom, koji je odnedavno usvojen u anglosaksonskim zemljama, želi se, u suštini, da izbegne izraz „preventivan” rat — koji označava agresiju.

Razlika između ova dva pojma trebalo bi da bude u sledećem: dok se preventivan rat preduzima da bi se eventualni protivnik sprečio da otpočne rat u vreme i pod okolnostima koji njemu odgovaraju, preemptivan napad, nasuprot tome, započinje tako reći u poslednjem trenutku protiv neprijatelja koji se sprema da pređe u napad; znači, njime treba protivnika preduhitriti u izvršenju napada.

Pojedini zapadni autori još preciznije podvlače razliku između preventivnog i preemptivnog rata. Tako, na primer, oni ističu da preventivan rat karakteriše inicijativa, tj. napad čiji je cilj da se ratne pripreme protivnika osujete, da se uništi njegov ratni potencijal i tako spreči planirana agresija i prenošenje rata na vlastitu teritoriju. Preemptivan rat, prema definiciji datoj u knjizi „Strategijska terminologija”,³ znači napad motivisan čvrstim ubeđenjem da je u izgledu napad protivnika ili da on neizostavno predstoji. Preemptivni rat se razlikuje od preventivnog po tome: a) što je napadač preduzeo nepovratni lanac agresivnih priprema; b) što je njegov napad, u stvari, već u toku; c) što je, u tom trenutku, jedino napadom može obezbediti da vlastita sposobnost za strategijsku odmazdu neće biti uništena pre no što bude aktivirana i d) što se takvim udarom može još uvek neutralisati neposredni napad protivnika. Ukoliko protivnik još uvek može da odustane od svoje planirane agresije, onda je to, smatra se, još uvek preventivan rat.⁴

Autori ističu da teorija preemptivnog rata postavlja izvesne uslove. Pre svega, ona traži da se veoma precizno utvrde kako pripreme za agresiju tako i raspored protivnika na polaznom položaju za napad; zatim, zahteva postojanje besprekorne obaveštajne službe i službe uzburjanja; najzad, da bi preemptivan napad uspešno otpočeo, neophodno treba raspolagati preciznim informacijama o verovatnom drža-

³ *Strategic Terminology*, Urs Schwarz-Laszlo Hadik, 1966; izdanje Econ Verlag, Düsseldorf — Wien.

⁴ Očigledno je da ovakva shvatanja nemaju ničeg zajedničkog sa Poveljom OUN, jer ona državi izloženoj raznim oblicima pritiska dozvoljava primenu svih mera samoodbrane predviđenih sistemom kolektivne bezbednosti OUN, ali ne i oružanih. Mera oružane samoodbrane dozvoljena je samo u slučaju oružanog napada. Taj momenat, svakako, nije postojao u slučaju izraelske agresije. — Prim. S. J.

nju naklonjenih, neutralnih i neprijateljski raspoloženih država koje bi mogle intervenisati u sukobu.

Sve ove uslove za izvršenje preamptivnog napada Izrael je, po oceni ovih autora, ispunio. Između ostalog, gotovo momentanom mobilizacijom Izrael je obezbedio tajnost i izvođenje neposredne akcije. Raznim lukavstvima — slanjem jednog dela svojih jedinica na tobožnje odsustvo, lažnim pokretima jedinica na jug — Izraelci su naveli Egipat da povuče avione i brodove iz oblasti Sueca. Sem toga, savršeno su poznavali grupisanje protivnika, što im je omogućilo da uspešno deluju avijacijom po precizno određenim ciljevima.

Klasičan rat. Autori smatraju da će izraelski pohod ostati u istoriji kao obrazac rata koji je vođen najmodernijim klasičnim oružjem. Ovaj rat razlikuje se od onog iz 1956. godine predominantnom ulogom vazduhoplovstva, koje se ovog puta nije ograničilo samo na podršku kopnenih snaga. U prethodnim dejstvima izraelski avioni su, masovnim uništavanjem protivnikove avijacije na zemlji i aerodroma, postigli apsolutnu prevlast u vazduhu. Najveći deo protivničke avijacije bio je izbačen iz stroja još pre no što su izraelske oklopne jedinice i stavljene u pokret.

Uništavanjem egipatske avijacije stvorena je mogućnost oklopnim jedinicama Izraela da — u jednoj neobuzdanoj trci u kojoj je brzina nadiranja neutralisala opasnosti koje je donosilo rasplinjavanje snaga na širokom prostranstvu — izvrše silovit napad i preplave Sinajsko poluostrvo.

ZADOBIJANJE PREVLASTI U VAZDUHU

Odlučujući značaj avijacije u izraelskoj pobedi bio je povod da se u pomenutim člancima izvrši analiza njene uloge u ranijim ratovima. Autori ističu da je posle drugog svetskog rata vladalo mišljenje po kome nadmoćnost u vazduhu, odnosno apsolutna vazдушna prevlast, ako se može ostvariti, ima presudnu važnost u borbi, pa je za njeno ostvarenje potrebno da se sve ili gotovo sve snage avijacije angažuju odmah u početku rata. Izraelci su to i učinili, ali rezultati koje su postigli u toku 3 časa zahtevaju, po mišljenju ovih autora, reviziju shvatanja o vazdušnoj bici koja prethodi operacijama na zemlji.

Bitka u vazduhu u drugom svetskom ratu imala je karakter iznuranja, pa je zahtevala znatnu nadmoćnost u sredstvima i dugotrajan napor. Imajući ovo u vidu, Britanci su 1956. godine predvideli tri dana za uništenje oko 200 egipatskih aviona. Ova operacija izvedena je za dva dana, ali egipatska avijacija nije bila potučena. Međutim, u izraelsko-arapskom sukobu, konkretno 5. juna 1967. godine, nekih 200 izraelskih aviona uništilo je, iznenadnom akcijom, gotovo u jednom naletu, 400 egipatskih aviona. Ovo je posledica, prvo, potpunog iznenađenja — izraelski avioni približili su se u niskom letu sa suprotne (zapadne) strane, odakle nisu očekivani, i, drugo, nedovoljne zaštite egipatske avijacije stacionirane na aerodromima — ako se ne računa PAA, koja je intervenisala gotovo uvek suviše kasno. Treba istaći munjevitost napada iz vazduha. Veoma dobro uvežbani izraelski piloti

poletali su u roku od 30 sekundi, a deset do dvadeset minuta kasnije, u brišućem letu, već su bili iznad ciljeva — pre no što su Egipćani i dali znak za uzbunu. Izraelci su bili dobro obavješteni o protivniku, pa su sasvim precizno mogli da tuku ciljeve — avione na aerodromima i radare na Sinaju. Najčešće jedina svrha drugog naleta aviona bila je upotpunjavanje rušenja prethodnog napada, imajući pri tome naročito u vidu onesposobljavanja poletno-sletnih staza. Izraelske radio-emisije, koje su radile na talasnim dužinama radio-mreže egipatske kontrole letenja, dovodile su u zabludu preostale egipatske avione, lišene svojih aerodroma, skretale ih sa njihovih marš-ruta ili pozivale (po imenu pilota) da izbace bombe iz aviona pošto je rat, navodno, nepovratno izgubljen.

Već 7. juna egipatski gubici premašili su 440 aviona; najveći deo od toga, preko 390 aparata, uništeno je na zemlji. Autori smatraju da je time brojna nadmoćnost prešla na stranu izraelske avijacije.

Ovaj rat posebno potvrđuje, ističe se u člancima, odlučujuću vrednost iznenadnog napada i činjenicu da u tom slučaju i brojno slabija avijacija može da jednim udarom obezbedi sebi apsolutnu prevlast u vazduhu. Potvrđena je još jednom velika osetljivost avijacije bazirane na aerodromima, čak i u slučaju napada klasičnim sredstvima. S tim u vezi proizilazi i ogroman značaj mera koje treba preduzeti protiv iznenađenja, počev od dobro promišljenih mera uzbune, zauzimanja pogodnog rasporeda, do mera zaštite koje uključuju i efikasno dejstvo protivavionske artiljerije. Zbog svega ovoga, radi zaštite sopstvene avijacije od iznenadnog napada protivnikovog vazduhoplovstva, autori predlažu sledeće:

treba raspolagati aerodromima koji imaju podzemna skloništa za avione;

moraju se preduzeti mere da nezaštićeni avioni na znak uzbune polete pre neprijateljskog napada;

potrebним merama za osmatranje treba blagovremeno omogućiti otkrivanje naleta neprijateljskih aviona, čak i sa malih visina i iz svih mogućih pravaca;

potrebno je menjati raspored nedovoljno zaštićene avijacije;

čestim prebaziranjem treba neprijatelja dovesti u nedoumicu o rezultatima izvršenih iznenadnih napada;

raspored avijacije, bar njenog najvećeg dela, treba da je suviše isturan kako bi se onemogućio, ili bar otežao, iznenadni napad na ove aerodrome.

Ove mere zahtevaju velike finansijske izdatke, a neke od njih su, naročito ako dugo traju, i veoma zamorne za ljudstvo; stoga se ne mogu u vreme mira stalno sprovoditi, ali se moraju preduzeti — čim se pojavi ratna opasnost — u okviru pripravnosti br. 1.

DEJSTVA KOPNENIH SNAGA

Kada je, iznenadnim početnim udarom, izraelsko vazduhoplovstvo steklo apsolutnu nadmoćnost u vazduhu, ono je time ostvarilo prethodan uslov za izvođenje pokretnih dejstava (većeg razmaha) jedinica KoV.

Postignuta vazдушna prevlast omogućila je upotrebu kako vazdušno-desantnih jedinica tako i onih prebačenih vazдушnim putem. Sem toga, zahvaljujući njoj obezbeđena je i usredsređena vatrena podrška iz vazduha borbenim jedinicama na zemlji.

Osim vazdušne prevlasti, sva tri izraelska pohoda 1967. godine na arapske zemlje podvukla su značaj i apsolutnu nužnost brzine u izvođenju dejstava. Ovi pohodi, zahvaljujući brzini prodora izraelskih jedinica i izvođenja obuhvata, karakterišu se odlučnošću i kratkotrajnošću.

Za ostvarenje takve brzine napadač je, ističu autori, koristio sve dosad poznate metode i usavršio ih do maksimuma. Treba pomenuti najpre potpunu motorizaciju jedinica, koja je sjedinjavala tenk i automobil (oklopljen i neoklopljen), a zatim odlično organizovanje veza, što je omogućavalo vrlo gipku upotrebu jedinica.

Pokazalo se, po mišljenju autora, da osnovnu ulogu u borbi ima tenk, da pešadija neposredne podrške mora, pre svega, biti pokretna i da transportno vozilo ne mora biti oklopljeno. Pokretljivost po svakom zemljištu i brzina reagovanja predstavljale su osnovu uspeha izraelskih kopnenih jedinica.

Pomenuta brzina u borbenim dejstvima postignuta je i sistematskom upotrebom mešoviti snaga, oklopnih i motorizovanih, koje su deystvovala sa puno inicijative. Neposrednu borbu vodile su brigade, čiji sastav odgovara „combat team“-u (obično ojačan puk) i „combat command“-i (tenkowska taktička grupa) iz poslednjeg rata. Divizija je, u okviru taktičkog manevra, koordinirala i usmeravala napore potčinjenih jedinica.

Borbeni sastav jedinica bio je precizno usaglašen sa zadacima, a njihova vrlo elastična dejstva unapred dobro proučena.

Izgleda da je u tom okviru i pozadinsko obezbeđenje bilo zasnovano na ideji veoma kratkotrajnih i vrlo decentralizovanih akcija. Ovakav način pozadinskog obezbeđenja omogućen je stvaranjem pokretnih rezervi za borbu od nekoliko dana, i to u gorivu, municiji i rezervnim delovima. Napadač je više nastojao da svakoj brigadi obezbedi privremenu veliku samostalnost nego da je optereti pozadinskim jedinicama.

Preduzimanjem takvih mera i neprekidnim napredovanjem, danju i noću, Izraelci su ostvarivali dnevni tempo napada od 100, pa čak i 150 km za 24 časa. Ovakav tempo bio je do sada samo priželjkivan, ali vrlo retko i ostvaren. No, ovde treba imati na umu da je ovaj tempo postignut u borbama koje su trajale svega 2 do 3 dana.

Brzina u dejstvima bila je u dva slučaja ostvarena i upotrebom padobranaca. Prvi put u početku rata, pri napadu na Abu Agheila, sa ciljem da se neutrališe protivnikova artiljerija (u vreme kada je privremeno ponestala podrška iz vazduha) i, drugi put, na kraju rata, pri gonjenju i osvajanju prevoja Mitla — pre dolaska vlastitih oklopnih jedinica.

Postoji mišljenje, ističe se u jednom od ovih članaka, da velike mogućnosti za upotrebu vazdušnodesantnih jedinica nisu iskorišćene u ovom sukobu, da one nisu odigrale prvorazrednu ulogu i da je to posledica ograničenih snaga Izraela.

Brzinu dejstava zahtevali su i primenjeni oblici manevra u napadu. Izraelci su pristupali frontalnom probou odbrane samo u slučaju kada je primena drugog oblika manevra bila nemoguća. Kako branilac nije imao neprekidan front odbrane, napadač je gotovo svuda koristio isprekidanost i nepovezanost braniočevog rasporeda, vršio obuhvate i okruženja i preko najtežeg zemljišta i nastavljao napad, sa ljudstvom na tenkovima i vozilima, čak i noću, bez ikakvog kolebanja. Prilikom nadiranja uvek je prethodno pristupao razminiranju i koristio prolaze u minskim poljima.

Jedna od najvažnijih pouka iz ovog rata jeste da je preciznost gađanja značajnija od jačine vatre. Izraelski tenkovi su prilikom napada na tenkove branioca, ukopane između peščanih duna, morali da dejstvuju sa velikih odstojanja. Oni su u izvesnim slučajevima postigli značajne rezultate, pogađajući tačno ciljeve dejstvom iz topova sa tenkova. Zahvaljujući ovakvoj taktici, napadač je uspevao da brzo postiče postavljene ciljeve i braniočev otpor bio je, kao po pravilu, vrlo brzo slaman — iako njegovim jedinicama nije nedostajalo borbenosti i odlučnosti.

Jedan od osnovnih faktora za ostvarenje napadačevih brzih uspeha bila je, po mišljenju autora, vatrena snaga upotrebljena za neutralisanje braniočevih položaja. I to artiljerijska vatra (naročito u operacijama protiv Jordana i Sirije), izvanredno jaka vatra iz aviona, kao i ona iz tenkova. Žarišta otpora — obuhvaćena, okružena, neutralisana, napadnuta tenkovima iz pozadine, a zatim savladana pešadijom, stalno spremnom za dejstvo — morala su padati jedno za drugim.

Ogromna snaga vatre iz vazduha posledica je angažovanja celokupne izraelske avijacije za podršku napada na zemlji i velike blizine baza sa kojih su avioni dejstvovali. Zahvaljujući ovim činjenicama, ona je mogla ostvariti veći broj avio-poleta dnevno no što je to bio slučaj i u jednoj bici do sada.

Borbe na Sinaju dobile su karakter vrlo brzih i rešavajućih tenkovskih sudara ne samo zbog efikasne podrške iz vazduha već i zbog vrlo preciznog gađanja iz tenkova. Za noćna gađanja oni su koristili infracrveni sistem za vođenje projektila. Na otkrivenim prostranstvima Sinaja napadačevi tenkovi su, korišćenjem ovog sistema, zadobili vrlo veliku tehničku superiornost nad braniocem. Prema mišljenju autora, od 800 do 900 uništenih braniočevih tenkova više od četiri stotine izbačeno je iz stroja dejstvom topova sa tenkova. Napadač je izgubio do 50 tenkova, od čega je jedan deo uništen minama. Dejstvom iz vazduha (mitraljezima, raketama i napalmom) uništeno je blizu 400 tenkova i veliki broj vozila. Prilikom tih dejstava oboreno je 40 izraelskih aviona, i to pretežno teškim mitraljezima zemaljske pav-artiljerije. Na taj način mitraljez je kao odbrambeno sredstvo sačuvaó svoj značaj.

ODBRANA

Brz i efikasan prodor napadača, kao i lako slamanje braniočevog otpora, doveli su inostrane vojne autore do interesantnih zaključaka o odbrani. Uzroci neuspeha odbrane leže, po njihovom mišljenju, u

većem broju činilaca. Oni smatraju da su egipatski položaji, iako veoma brižljivo urađeni po sistemu tranšeja i zaštićeni minskim poljima, bili osvojeni za nepuna 2 časa. Sličan slučaj je bio i sa sirijskim položajima, koji su se oslanjali na fortifikacijsku organizaciju po sistemu bunkera. Ova dva primera pokazuju, ističu ovi autori, slabost, ranjivost pozicione (statične) odbrane kada nije dovoljno zaštićena i duboka, i, što je naročito važno, neprekidna. Samo neprekidan front odbrane prisiljava neprijatelja na izvođenje frontalnog napada, samo velika dubina (od 30 do 50 km) može zaustaviti napad pre potpunog proboja. Pored neprekidnosti i dubine odbrane neophodni su i tenkovski protivnapadi. Međutim, Egipćani ih nisu mogli preduzimati zbog nadmoćnosti Izraelaca u vazduhu.

Statičnoj odbrani se zamera što jasno ocrtava borbeni poredak na zemljištu, pogotovu na otkrivenom — kakvo je na Bliskom istoku. Ovim je napadaču bilo omogućeno otkrivanje braniočevih slabih tačaka; na osnovu toga on je preduzimao dejstva vatrom i pokretom. Na taj način je protivtenkovska odbrana bila izigrana i nije mogla odigrati neku veću ulogu — bilo što su se dejstva odvijala noću ili što je bila neutralisana vatrom.

Pokazalo se, tvrdi se u jednom članku, da pokretne snage, dobro obučene i rukovođene, imaju velike šanse da savladaju jedinice koje su se ukopale, pa makar one raspolagale i snažnijom vatrom, ako su — u očekivanju frontalnog napada — zanemarile zaštitu svojih bokova. I to tako je ovaj sukob pokazao da je veliku slabost Arapa predstavljalo sporo manevrovanje u slučaju napada iz neočekivanog pravca. I pored pokazane sposobnosti za upornu odbranu i velike čvrstine, povlačenje braniočevih jedinica nije imalo karakter organizovane borbe.

Opšte je mišljenje da je glavnu prednost Izraelaca predstavljala pasivnost njihovog protivnika. I kada su Egipćani vršili pokrete, na primer, u toku tenkovskih borbi, brzina njihovih protivakcija bila je manja od brzine dejstva napadača. Arapima, po mišljenju autora, apsolutno nepripremljenim za tempo operacija kakav je ostvaren na Sinaju, nedostajali su osećanje za komandovanje, inicijativa, brzina uspostavljanja veza, kao i tačnost gađanja. Pokretljivost izraelskih jedinica, kao što je već rečeno, bila je veća od pokretljivosti arapskih jedinica, najčešće pretrpanim složenim materijalom, kojim nisu ovladale. Poznato je da se u klasičnom ratu samo pokretljivošću može parirati pokretljivost protivnika. Da bi pozicijska odbrana bila efikasna, potrebno je da raspolaze onako snažnom vatrom i gustom jedinica kakve su postojale u prvom i drugom svetskom ratu, a takva jačina i gustina vatre ne mogu se ostvariti na celom frontu. Tamo gde je nekada na frontu u Evropi bilo sto divizija, danas se ne bi moglo, smatra se, upotrebiti više od trideset.

Iz ovoga bi se mogao izvući zaključak da savremena klasična bitka može biti jedino pokretna, i prema tome, kratkotrajna i od odlučujućeg značaja, pogotovu ako je gro protivnikovih snaga isturen napred, a dubina relativno slaba — kakva je bila situacija na svim frontovima prema Izraelu. Pri tom je prevlast u vazduhu osnovni uslov za ostvarenje pokretljivosti oklopnih, motorizovanih i vazdušnodesantnih jedinica, odakle proizilazi i odlučujuća važnost bitke u vazduhu.

Zato, bar na teoretskom planu, kao savremeno rešenje odbrane autori predlažu samo pokretnu odbranu, s tim što bi laki zastor snaga, isturen napred, izvodio zadržavajuću odbranu, a glavina bi manevrom po dubini slamala napadača, kombinujući otpor iz jakih otpornih tačaka sa protivnapadima tenkovskih jedinica. Ipak, oni priznaju da ovakvo rešenje, koje zahteva solidno izvežbane trupe, nije mnogo prihvatljivo kada je zemljište otkriveno, vreme lepo, a neprijatelj uz to raspoláže vazdušnom nadmoćnošću. Ovim se još jednom potvrđuje odlučujući uticaj situacije u vazduhu na borbena dejstva na zemlji. Ova pouka, po mišljenju autora, može se nešto izmeniti kada se radi o evropskom ratištu, na kojem postoje bezbrojni zakloni i gde meteorološki uslovi nisu naklonjeni podršci iz vazduha. Međutim, zaključak da rezultati borbe u vazduhu imaju vrlo veliki uticaj na ishod borbi na zemlji ostaje, ipak, u važnosti i u ovom slučaju.

Ako pokretna odbrana nije mogućna iz bilo kog razloga, u tom slučaju, radi smanjenja brzine prodiranja napadača, autori predlažu oslonac na gust, neprekidan i dubok odbrambeni borbeni poredak, zasićen protivtenkovskim sredstvima.

Ovakva rešenja, ističu oni, čisto su teorijska i pretpostavljaju mnogobrojne snage, kojima ne raspoláže danas nijedna vojska na Zapadu; zato prilikom izbora između vazdušne nadmoćnosti i brojnih armija treba prethodno dobro razmisliti.

LJUDSKI FAKTOR

Ovom činiocu autori poklanjaju znatnu pažnju. Između iznetih mišljenja o ovom pitanju treba pomenuti bar najznačajnija.

Izraelska armija je, u stvari, vojska čitavog naroda, prikupljena putem mobilizacije, što nije bio slučaj sa arapskim armijama. Svaki Izraelac i Izraelka, sposobni da nose oružje, moraju biti spremni svakog trenutka da se odazovu vojnom pozivu. Mirnodopski sastav od 12.000 vojnika penje se u slučaju rata na 270.000 do 300.000 ljudi. Za ovaj rat mobilizacija je bila potpuno završena za tri dana, a dobrim delom već posle 24 časa. To je bilo moguće, između ostalog, i zbog toga što oficiri i podoficiri moraju održavati stalnu vezu sa svojim ljudima kako bi ih mogli prikupiti u slučaju potrebe. Rezervni kadar može se pozvati i kodiranim radio-pozivom. Autori ističu da su za pozadinske službe, kao i za vozače kamiona i pilote helikoptera namenjenih za snabdevanje istaknutih prednjih jedinica, bile angažovane žene i deca. Entuzijazam i borbeni elan Izraelaca prevazilazili su umnogome moral njihovih protivnika.

Sve veća složenost, iz dana u dan, sistema naoružanja dovela je do previda kako samo armija specijalista, odnosno, još određenije, profesionalaca može da se bori efikasno. Ovim je, u stvari, skrivena stara istina da se armija najbolje bori kada uza se ima narod.

Potreba za specijalistima nametala se onda kada je vojna tehnika bila na višem nivou od tehničke opremljenosti zemlje. Tako se 1946. godine za potrebe jedne motorizovane armije morao obučiti veliki broj vozača. Tehnički napredak razvijenih zemalja je na takvom stupnju

da vojna obuka više treba da usavrši, proširi i prilagodi znanja specijalista dobijenih iz građanstva vojnim potrebama, nego da im daje specijalna vojna znanja. Ovo se još u većoj meri može primeniti na mobilisanu armiju, koja koristi sve tehničke izvore zemlje. Ovo je, ističu autori, još jedna značajna pouka.

REZULTATI SUKOBA

Prilikom razmatranja ovog sukoba autori pomenutih članaka odvajaju pobedu na vojnom od pobeđe na političkom planu. Prva je potpuna i nesumnjiva, a druga sporna.

Autori smatraju, iako to nije potvrđeno, da je postojao ovakav odnos snaga između Arapa i Izraelaca:

450.000 arapskih vojnika prema	270.000 izraelskih
2.250 arapskih tenkova prema	800 izraelskih
715 arapskih aviona prema	450 izraelskih

Pri ovakvom opštem odnosu snaga tri mešovite (oklopnomotorizovane) izraelske divizije izbacile su iz stroja četiri pešadijske i tri oklopne i motorizovane egipatske divizije. Četiri egipatske divizije bile su potpuno uništene, a ostale tri onesposobljene za borbu. Samo nekoliko jedinica moglo je da se povuče. Egipat je izgubio najveći deo svojih najuvežbanijih jedinica — tenkovske posade, artiljerijske i druge specijalne jedinice. Autori procenjuju da je za obnovu egipatskih elitnih jedinica potrebno bar dve godine. Jordanskoj armiji posle bitke ostale su dve brigade i delovi jedinica. Angažovane sirijske snage bile su, gotovo u celini, dezorganizovane, a delimično i uništene. Gubici Izraelaca bili su sledeći: u ratu sa egipatskim oružanim snagama — 250 ubijenih i 800 ranjenih, tj. manje od 1% angažovanih snaga; u ratu sa jordanskim oružanim snagama — 200 ubijenih i 600 ranjenih, a u ratu sa sirijskim snagama — 150 ubijenih i 600 ranjenih.

Ovakva vojna pobeda, po mišljenju ovih autora, nije donela Izraelcima i političku odluku. Naser nije oboren, do raspada arapske koalicije nije došlo. Iako su, bez sumnje, Izraelci postigli svoj cilj — obezbediti opstanak Izraela — mir na Bliskom istoku nije još na vidiku. Oni su se posle poraza Arapa zaglibili u hladan rat, u kome mogu da dožive mnogobrojna razočaranja. Autori izražavaju čuđenje što se strategija Izraela suviše oslanjala na vojno rešenje rata — u doba kada se savremeni sukobi rešavaju samo u okviru totalne strategije.

U vezi sa ovom činjenicom — dobijena bitka, a neostvareni ratni ciljevi — jedan istaknuti francuski vojni autor analizira odnos mira i rata u XX veku. On smatra da su dva poslednja svetska rata pokazala da se do vojne pobeđe dolazi tek posle dugih napora i velikih pustošenja, koja nisu u srazmeri sa ciljevima koje je postavila politika. Ovo potvrđuju i užasne posledice koje može da izazove nuklearni rat.

Tražeci rešenje svog sukoba sa Arapima sredstvima čisto vojne strategije, i to u uslovima kada u svetu postoje žarišta hladnog rata, Izraelci su samo doprineli pogoršanju svetske situacije. To je ubrzo

dovelo do intervencije UN, koje su naredile prekid neprijateljstava i otada je izraelsko-arapski sukob preuzeo oblik hladnog rata.

U toj oblasti rata Izraelci, uprkos pobjedi ili možda baš zbog nje, ne raspolazu prednostima koje bi se mogle uporediti sa onima njihovih protivnika. Iako im je međunarodna jevrejska solidarnost obezbjedila podršku SAD, ove zbog velikog angažovanja u Vijetnamu i preduzetih mera SSSR-a u Sredozemlju ipak nisu bile u mogućnosti da nametnu svoje rešenje.

Nasuprot Izraelcima, arapske zemlje — s obzirom na broj svog stanovništva i svoje prostranstvo, na podršku Sovjetskog Saveza, a posebno svoje ogromne petrolejske izvore — očigledno prevazilaze izraelske snage i sredstva.

Tako je, ističu autori, faktor hladnog rata ne samo umanjio već i anulirao svu efikasnost pokretnog klasičnog rata i izraelskih vojnih pobjeda. Do iste pojave došlo je i za vreme britansko-francuskog napada na Suec 1956. godine.

Kako uzroci sukoba između Izraela i arapskih zemalja ovim ratom nisu otklonjeni, to samo jedna dalekovidna strategija, po mišljenju ovih autora, može da reši probleme, i to preduzimanjem preventivnih mera, pridržavajući se pri tome načela da je bolje preduprediti nego lečiti.

Iz zaključaka ovih autora pomenućemo samo one najvažnije:

a) Zahvaljujući veoma snažnim i neprekidnim borbenim dejstvima koja su se odvijala i danju i noću, kao i celishodno organizovanom pozadinskom obezbeđenju, trajanje bitke svelo se na 48 časova. Iz ovoga proizilazi da pri planiranju i izvođenju borbenih dejstava danas treba voditi računa i o ovoj činjenici.

b) Klasična borba postaje sve manje poziciona, a sve više pokretna od momenta kada avijacija ostvari prevlast u vazduhu. Evolucija ka rovovskom, pozicijskom karakteru rata, započeta krajem XIX veka, počela je da dobija suprotan smer. Uzrok tom novom karakteru borbe, odnosno toj pokretljivosti jedinica u borbi leži u orijentaciji na brzinu dejstava i sve manje oružane snage (što je posledica njihove sve veće cene održavanja) koje ne mogu da pokriju čitav front.

c) Za ishod savremene bitke sve je manje odlučujući odnos snaga, a sve više odnos taktičkih mogućnosti. Ova istina je postala očigledna još 1940. godine, a sada je dobila punu važnost. Kada u klasičnom obliku rata postoji velika razlika između taktičkih mogućnosti protivnika, tada dolazi do munjevitih pobjeda.

d) Od faktora koji su uslovlili izraelsku pobjedu, pored ranije iznetog, treba istaći: odlično organizovanu obaveštajnu službu, uspešno organizovano uzbunjivanje, veoma dobro obučene i opremljene jedinice, vrlo kratke linije snabdevanja i sposobnost avijacije za momentano dejstvo radi izvojevanja prevlasti u vazduhu. Kao nedostatke arapskih zemalja, koji su uticali na njihov poraz, autori navode: slabo funkcionisanje sistema za uzbunu — iako im je na raspolaganju stajala tehnika visokog kvaliteta, grupisanje većeg dela najboljih divizija u prvu liniju, i slabu pomoć sa strane — alžirski avioni stigli su praktično posle pretrpljenog poraza.

S. J.

KIBERNETIKA I TEORIJA KOMANDOVANJA TRUPAMA*

Prvi, ali veoma značajni koraci kibernetike — relativno mlade nauke — pokazali su da je njen prilaz rešavanju mnogih zadataka u oblasti vojne veštine, naročito prilikom komandovanja trupama, plodotvoran i perspektivan. Matematički metodi i elektronska računarska tehnika predstavljaju, po mišljenju ovih autora, moćna i efikasna sredstva za podizanje naučnog nivoa rukovođenja i sprečavanje subjektivizma.

Međutim, pri analizi mogućnosti i metoda kibernetike u komandovanju trupama treba imati u vidu nekoliko činjenica. Pre svega, kibernetika obuhvata širu oblast nego što je komandovanje trupama. Ona proučava zakone koji dejstvuju u sistemima upravljanja najrazličitije prirode. Što se tiče komandovanja trupama u borbi i operacijama, to je posebna oblast ljudske delatnosti, koja nosi pečat specifičnosti vojne veštine i oružane borbe. Komandovanje trupama predstavlja sveukupnost celishodnih dejstava koja obezbeđuju funkcionisanje i razvoj posebnog vida sistema, u kome su obuhvaćene male i velike, istorodne i raznorodne, odnosno združene vojne jedinice — u skladu sa objektivnim zakonima oružane borbe i vojne veštine i u zavisnosti od situacije. Glavni cilj komandovanja jeste neprekidno održavanje visoke borbene gotovosti trupa i uništenje neprijatelja u borbi.

Komandovanje trupama obuhvata i korišćenje tehnike. Međutim, bez ljudi tehnika je, čak i pri najvišem nivou automatizacije, tako reći, mrtva. Prema tome, ističu autori, komandovanje trupama je, pre svega, komandovanje ljudima, njihovom delatnošću i stoga ima socijalni karakter.

Važnu ulogu u komandovanju trupama ima subjektivni faktor, koji nalazi svoj izraz, prvenstveno, u tome što centralno mesto u komandnom sistemu zauzima komandant i što se proces komandovanja trupama ostvaruje na osnovu njegove odluke. Upravo stoga efikasnost komandovanja zavisi od znanja komandanta, njegovog operativno-taktičkog talenta, koji se ispoljava u njegovoj umešnosti i sposobnosti da dijalektički misli, brzo i svestrano ocenjuje situaciju, iznalazi optimalna rešenja i odlučno ih sprovodi u život, ispoljavajući pri tome volju i hrabrost.

Ova situacija se, po mišljenju autora, u potpunosti odnosi na delatnost komandanta i štaba u uslovima automatizacije procesa koman-

* Donosimo prikaz dvaju članaka na istu temu i to: kapetana I kl. L. Jemeljanova: „Теория решения и управления войсками” i pukovnika G. Teljatnikova, kandidata filozofskih nauka: „Кибернетика и теория управления войсками — Красная звезда, SSSR, 12. jul 1967. god. i 18. januar 1968. god.

dcvanja. Mašina ne može da zameni komandanta, pa, prema tome, ni vojnu veštinu u celosti. S druge strane, međutim, primena sredstava automatizacije procesa komandovanja neobično mnogo proširuje mogućnosti celishodnog dejstva komandanta i štaba i njihovog delovanja na trupu; ujedno stvara objektivne uslove za realizovanje tih mogućnosti. U tom slučaju veština komandanta i oficira štaba sastoji se u tome da umešno iskoriste svoja matematička i tehnička znanja za rešavanje operativno-taktičkih zadataka i da umešno primenjuju metode kibernetike.

Pošto se borbena dejstva na izvestan način mogu izraziti matematičkim funkcijama, moguće je sačiniti matematičke modele, tj. opise tih dejstava, koji u količinskim, brojčanim pokazateljima odražavaju suštinu procesa zbivanja. Tada se donošenje odluke svodi na iznalaženje takvog stanja modela koje dovodi do optimalnog izvršenja postavljenog zadatka.

Ovo se može objasniti sa dva primera. Pretpostavka je da neka jedinica KoV treba da izvrši napad na neprijatelja koji se brani. Prilikom takvih dejstava, kao što je poznato, poseban značaj ima manevar u toku kojega se vrši obuhvat ili obilazak braniočevih snaga. Manevar se može izvoditi u raznim varijantama, kojima branilac, opet, suprotstavlja svoje varijante dejstva. Ako komandantu jedinice uspe da ih sagleda i da za svaku odredi funkcionalnu zavisnost radi uspešnog rešenja svog borbenog zadatka, onda iznalaženje optimalne odluke ne predstavlja naročitu teškoću.

Da bi se varijante mogle međusobno upoređivati, u teoriji komandovanja, posebno pri donošenju odluke, primenjuju se specijalni količinski pokazatelji — kriterijumi. U navedenom primeru takvi kriterijumi mogu da budu gubici sopstvenih i neprijateljskih trupa, vreme rešavanja borbenog zadatka, potreban utrošak konvencionalne ili nuklearne municije itd. Upoređivanje se može vršiti kako po jednom, tako i po više kriterijuma. U ovom poslednjem slučaju jedan od kriterijuma je glavni, a ostali su pomoćni.

Autori navode i drugi primer. Poznato je da mogućnosti odbijanja neprijateljskog napada iz vazduha zavise od zasićenosti braniočevih trupa sredstvima PVO. Međutim, i tu postoje određene granice, čije prekoračenje može imati i negativnih posledica, tj. ne dalje pojačavanje, već slabljenje dejstva sredstava PVO, na primer, zbog složenog upravljanja prevelikim brojem sredstava PVO, pojave međusobnih smetnji kod sredstava za osmatranje ciljeva i navođenje. Neophodno je, dakle, pronaći rešenje u kome bi bila određena količinska zavisnost između broja oruđa PVO i rezultata njihovog dejstva. Ako se ta zavisnost može izraziti u vidu bilo koje promenljive veličine (funkcije), onda nije teško pronaći najbolje rešenje. Maksimalnoj vrednosti te funkcije odgovarajuće najcelishodnije, odnosno optimalno zasićavanje trupa sredstvima PVO.

Sačinjavanje matematičkih modela borbenih dejstava zahteva dobro poznavanje suštine tih dejstava i određen matematički aparat. Ako je situacija relativno jednostavna i broj mogućnih rešenja nije veliki, onda su dovoljni jednostavni proračuni, tj. primena jednostavnijih sredstava automatizacije. Međutim, kod složenih borbenih dejstava, u kojima postoji veliki broj različitih faktora, potrebno je koristiti veoma

složen matematički aparat sa elektronskim računskim mašinama. Taj aparat koristi različite metode — od elementarne matematike do naj-složenijih savremenih matematičkih metoda, od kojih da pomenemo teori-ju verovatnoće, teoriju igara, teoriju masovnog opsluživanja, teorije linearnog i nelinearnog programiranja, dinamičkog programiranja i dr. Najčešće se primenjuje teorija verovatnoće, koja pri razmatranju zakonitosti u masovnim pojavama slučajnog karaktera pruža moguć-
nost za rešavanje širokog kruga borbenih zadataka.

Pri svemu tome, ističu autori, treba imati u vidu da se kibernetika bavi opštim zakonima upravljanja koji u datom momentu mogu biti formalizirani i koji se zasnivaju na teoretskim temeljima matematike i matematičke logike.

Stoga primena kibernetike u vojnoj veštini zavisi od nivoa raz-voja matematičkog aparata za istraživanje socijalnih procesa, naročito u borbenoj situaciji. U toj oblasti postoji još mnogo nerešenih prob-
lema i teškoća. Izvan opsega kibernetike ostaju mnoga bitna pitanja, kao što su: odnos objektivnog i subjektivnog, podela funkcija među organima komandovanja, ulogu ideološkog i psihološkog faktora, i druga. I pored toga, autori smatraju da se danas bez kibernetike ne može efi-
kasno komandovati trupama.

Oni ujedno žele da istaknu značaj i neophodnost stvaranja speci-
jalne grane vojne nauke — teorije komandovanja trupama. Nastajanje te teorije predstavlja zakonitu pojavu koja odražava savremenu di-
ferencijaciju i integraciju nauka.

Kakvo mesto zauzima teorija komandovanja trupama u vojnoj nauci? Kakav je odnos te teorije prema vojnoj veštini i kibernetici?

Da bi se dao odgovor na ta pitanja, treba imati u vidu sledeće: efikasnost komandovanja zavisi, pre svega, od toga koliko se duboko poznaje objekt kojim se upravlja i koliki je stepen uticaja na njega postignut. Poznavati objekt kojim se upravlja znači proniknuti u za-
kone njegovog razvitka, funkcionisanja i strukture. Klasici marksizma-
-lenjinizma su više puta naglašavali da u osnovi upravljanja socijalnim procesima leži poznavanje i korišćenje zakona društvenog razvitka. U osnovi komandovanja trupama, međutim, leži poznavanje i korišćenje zakonitosti oružane borbe. Iz toga proizilazi da teorija komandovanja predstavlja deo vojne nauke, vojne veštine i po svom sadržaju ima operativno-taktički karakter.

Autori posebno ukazuju na to da u sferi komandovanja trupama, pored opštih zakonitosti upravljanja, koje proučava kibernetika, dej-
stvuju i specifične, sopstvene zakonitosti. Zadatak teorije komando-
vanja sastoji se u tome da se upoznaju zakoni razvitka, funkcionisa-
nja i strukture komandovanja trupama — s obzirom na opšte zako-
nitosti upravljanja i oružane borbe, kao i na principe vojne veštine. Ta teorija je pozvana i da odredi mogućnosti primene matematičkih metoda i automatizacije procesa komandovanja u savremenim uslo-
vima i u budućnosti, da formuliše principe i razvija metode koman-
dovanja trupama, kao i organizaciju delatnosti komandanta i štaba.

Na taj način teorija komandovanja trupama ima potpuno određen delokrug. Ona ne može da zameni druge grane vojne nauke, ali se ne može ni svesti samo na rešavanje organizaciono-tehničkih pitanja

i metoda rada komandanata i štabova, ili, pak, jedino na pitanja automatizacije i mehanizacije procesa komandovanja.

Međusobni odnos teorije komandovanja trupama i kibernetike, po mišljenju autora, ogleda se u tome što prva široko primenjuje kibernetičke metode. Pomoću njih se saznaju objektivne zakonitosti, ostvaruje se količinsko modeliranje (opisivanje) procesa komandovanja trupama i njihova automatizacija. Kibernetika otkriva široke mogućnosti za rešavanje mnogih operativno-taktičkih zadataka i za modeliranje mogućnih varijanti izvođenja borbenih dejstava. Na tu praktičnu stranu kibernetike treba uvek obraćati pažnju. Međutim, postoji i druga strana, isto tako važna, koja se sastoji u tome što je stvaranje kibernetike (i sam njen razvoj) znatno obogatilo vojnu nauku i teoriju vojne veštine, proširilo ih i učinilo dubljim pojmove kao što su „komandovanje”, „sistem”, „organizacija”, „informacija” i dr.

Bez korišćenja dostignuća savremene nauke, među njima i kibernetike, jedva je moguće ostvariti uspešan razvoj vojne nauke, vojne veštine i teorije komandovanja trupama. Kao primer autori navode sistemski metod istraživanja pojava vojne veštine i oružane borbe, koji se već od ranije primenjuje u filozofiji i konkretnim naukama. Važan korak u daljem razvoju sistemskog metoda, po njihovom mišljenju, učinila je kibernetika. Primena tog metoda u vojnoj nauci, na osnovu temeljnog poznavanja socijalne i političke situacije, pruža mogućnost analiziranja svih pojava oružane borbe i vojne veštine u njihovoj međusobnoj zavisnosti i povezanosti.

Pri rešavanju problema teorije i prakse komandovanja trupama osnovnu pažnju treba pokloniti operativno-taktičkoj obuci komandnih kadrova, uz neophodno usavršavanje njihovih vojnotehničkih znanja. Porastom uloge tehnike u vojnoj veštini obogaćen je sadržaj operativne veštine i taktike, a naročito primenom matematičkih metoda i metoda vojnotehničkih nauka. Ti momenti se moraju uzimati u obzir pri obuci komandanata i komandira.

Neophodnost takvog kursa, smatraju ovi autori, nameće sam život. Suština i principi komandovanja trupama, njegove filozofske, psihološke i pravne osnove, struktura organa, stil rada komandanata i štabova prilikom komandovanja — sva ta i druga pitanja mogu se rešiti samo dobro sistematizovanom obukom.

Problema pri tome ima mnogo; no, da bi se oni rešili na čvrstoj naučnoj osnovi, potrebno je razradivati i razviti savremenu teoriju komandovanja trupama, koja odgovara potrebama savremenog života. Da bi se to postiglo, potrebni su zajednički naponi vojnih teoretičara i praktičara, njihovo stvaralaštvo, jer komandovanje trupama predstavlja i nauku i veštinu. Taj rad zahteva temeljno i raznovrsno znanje, operativno-taktički smisao, nepokolebljivu volju i hrabrost, kao i visoku idejnost.

Na taj način, ni malo ne umanjujući značaj kibernetike, autori ističu potrebu pravilnog određivanja njene uloge u vojnoj veštini. To se, po njihovom mišljenju, može postići na osnovu otkrivanja kvalitativne opredeljenosti komandovanja trupama, svestranog uzimanja u obzir njegovih raznovrsnih veza sa svim granama vojne veštine — na osnovu dijalektičkog shvatanja odnosa teorije komandovanja trupama, vojne veštine i kibernetike.

VOJNI GLASNIK Br. 3/68.

Grupa autora: *Novi planovi i programi borbene obuke i vaspitanja*

Pukovnik Vojo Vojnović: *Zahtevi savremene obuke*

Potpukovnik Dragomir Delibašić: *Dva praktična pitanja upotrebe pu-
kvske artiljerije*

Kapetan I kl. Svetozar Anđelić: *Komandir voda u procesu obuke i
vaspitanja*

Potpukovnik Dušan Rodić: *Upotreba i dejstvo PAG protiv napadačevih
tenkova*

Kapetan I kl. Todor Mirković: *O vazdušnim dejstvima KoV SAD u
Južnom Vijetnamu*

Potpukovnik Radomir Petković: *Ustanak u Bosanskoj krajini*

Pored ovoga, „Vojni glasnik” donosi i druge interesantne priloge, kao
i rubriku „Iz inostranih armija” i taktičko-tehničke i druge novosti.

VOJNI GLASNIK Br. 4/68.

Potpukovnik Dragoljub Pantelić: *Eksploatacija nuklearnih breša u napadu*

Pukovnik Božo Šašić: *Izbori i konstituisanja u Savezu komunista*

Pukovnik Ivan Simunić: *Ocenjivanje taktičkih vežbi*

Major Branko Kokot: *Provera borbene gotovosti baterije sa gađanjem*

Potpukovnik Stojan Đorđević: *Opterećenje vojnika u borbi*

Kapetan I kl. Todor Mirković: *Ofanziva snaga FNO Južnog Vijetnama*

Pored ovoga, „Vojni glasnik” donosi i druge interesantne priloge kao
i rubrike „Iskustva iz NOR-a”, „Prikazi knjiga”, „Iz inostranih armija”, kao
i taktičko-tehničke i druge novosti.

VAZDUHOPLOVNI GLASNIK Br. 1/68.

Potpukovnik Ljubo Đukanović: *U susret novom Zakonu o narodnoj od-
brani*

Pukovnik dr Vuko Gozze-Gučetić: *Sredstva za prenos nuklearnog oružja
i razoružanje*

Pukovnik dr Zlatko Rendulić, dipl. inž.: *Prikaz novih sovjetskih lovaca i
lovaca-bombardera*

Major Žarko Paroški: *Protivelektronsko maskiranje dejstava avijacije
u dubini*

Kapetan I kl. Angel Ončevski: *Let po radio-goniometru pri otkazu ži-
roskopskog i magnetskog kompasa*

Pored ovoga, „Vazduhoplovni glasnik” u ovom broju donosi i uobičajene
rubrike „Iz stranih RV” i „Vesti i novosti”.

MORNARIČKI GLASNIK Br. 1/68.

Kontraadmiral Josip Žužul: *Priprema trgovačke mornarice i ribarske
flote za odbranu našeg mora i obale*

Kapetan b.b. u penz. Nikola Safonov: *Pomorske bitke u prošlosti i
budućnosti*

Kapetan b.b. Milan Drotka: *O vojnonaučnom radu u mornaričkim
školama*

Major Borislav Žikić: *Uloga, organizacija i rad tehničke kontrole kvali-
teta u MTRZ*

Kapetan fregate Branko Mastilović: *Batimetrijska navigacija*

Pored ovoga „Mornarički glasnik” u ovom broju donosi i uobičajene
rubrike „Iz naše pomorske prošlosti”, „Odzivi i diskusije”, „Iz vojnopomorske
literature”, „Iz nauke i tehnike”, „Vesti i novosti” i „Bibliografija”.

VOJNOSANITETSKI PREGLED Br. 1/68.

M. Bervar i sar.: *Politrauma — savremeni problem hirurgije*

D. Pantelić i sar.: *Dozna zavisnost smrtnosti i pada rektalne temperature u pacova podvrgnutih turnike-traumi*

B. Sokolovski: *Primena reakcije porasta titra faga u dijagnostici bacilarne dizenterije u vojnika JNA*

B. Popović i sar.: *Tablete kaporita za kolektivnu dezinfekciju vode*

Z. Ciko i sar.: *Protrombinski kompleks*

Pored ovoga, „Vojnosanitetski pregled” u ovom broju donosi i druge interesantne priloge, kao i rubrike „Prikazi knjiga” i „Referati”.

VOJNOSANITETSKI PREGLED Br. 2/68.

I. Papo: *Transplantacija srca*

A. Gašparov: *Dijagnostički problemi u vezi sa crijevnim parazitozama*

E. Ginzberg i sar.: *Hirurško zbrinjavanje spontanog pneumotoraksa*

M. Gerbec i sar.: *Virološka ispitivanja akutnih respiratornih infekcija*

Pored ovoga, „Vojnosanitetski pregled” u ovom broju donosi i druge interesantne priloge kao i rubrike „Aktuelne teme”, „Kazuistika”, „Kongresi i konferencije”, „Izveštaji s puta” i „Referati”.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK Br. 3/68.

Pukovnik Milan Rašeta: *Razvoj tehničkih sredstava veze u JNA*

Potpukovnik Luka Juretić: *Opravka i obezbeđenje rezervnim delovima električnih i elektronskih nastavnih sredstava*

Potpukovnik Stojan Anastasijević: *Analiza otkaza elektronskih uređaja*

Kapetan I kl. Petar Zdravković, dipl. inž. i kap. I kl. Đuro Kolar:

Vodeno ispiranje pri izradi minskih bušotina

Potpukovnik Ivan Ljubanović, dipl. ekonomista: *Organizacija rada pri izradi prilaznih puteva u stenovitom zemljištu*

Major Slavčo Hristov, dipl. geolog: *Neki geološki elementi koji utiču na izbor uže lokacije trase puta*

Pored ovoga, „Vojnotehnički glasnik” u ovom broju donosi i druge interesantne priloge iz oblasti tehnike, kao i rubriku „Naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih i domaćih časopisa”.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED Br. 2/68.

Major Nikola Čubra, dipl. ekonomista: *Metod ekonomske analize pri donošenju odluke o izboru najpovoljnijeg ponuđača*

Pukovnik Vladislav Tomašević: *Jedinice garnizona Slavonske Požege u privrednoj reformi*

Mladen Čuk, dipl. ekonomista: *Problemi merenja produktivnosti rada u svetlu raspodele ostvarenog dohotka remontnih zavoda i radionica JNA*

Kapetan I kl. Stevo Tomić: *Radiološka dekontaminacija odećne opreme*

Pored ovoga, „Vojnoekonomski pregled” u ovom broju donosi i sledeće rubrike „Pitanja iz prakse”, „Iz istorije ratnog snabdevanja”, „Iz života škola i drugih domena”, „Iz sudske prakse”, „Prikazi iz inostranih vojnih časopisa i drugih publikacija” i „Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti”.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED Br. 3/68.

Pukovnik Rudolf Musi: *Borba za maksimalnu ekonomičnost pri realizaciji materijalno-finansijskih planova osnovni je zadatak komandi svih stepena u sprovođenju mera privredne reforme*

Potpukovnik dr Božidar Pejušković: *Mogućnosti kontaminacije i dekontaminacije hrane i vode u ratnim uslovima*

Pukovnik Mihailo Mitrović: *Intendantsko obezbeđenje korpusa*

Kapetan Petar Šalov: *Problemi merenja proizvodnje kao elementa produktivnosti rada u vojnim pekarama*

Potpukovnik dr Ante Romac: *Vojna lica i dodatak na decu*

Pored ovoga, „Vojnoekonomski pregled” u ovom broju donosi i sledeće rubrike „Pitanja iz prakse”, „Iz sudske prakse”, „Pitanja i odgovori”, „Prikazi iz inostranih vojnih časopisa i drugih publikacija” i „Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti”.